

Türkiye Türkçesinde mana birleşmesi problemi: “Gaye”, “Hedef”, “Maksat”, “Amaç” örneği

Yasin YAYLA¹

APA: Yayla, Y. (2020). Türkiye Türkçesinde mana birleşmesi problemi: “Gaye”, “Hedef”, “Maksat”, “Amaç” örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 145-156. DOI: 10.29000/rumelide.791112.

Öz

Anlamdaşlığın var olup olamayacağı ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların çoğu, meselenin teorik kısmıyla ilgilidir. Konu hakkındaki çalışmaların ekseriyeti bir dilde tamamen aynı anlama gelen kelimelerin olamayacağı tezini savunmaktadır. Bu çalışmada da “anlamdaşlık”ın var olamayacağı ancak yakın anlamlılığın var olabileceği kabul edilmiş ve çalışma bu kabul üzerine inşa edilmiştir. Osmanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine geçiş ile birlikte Türkiye Türkçesinde “yeni Türkçe kelimeler” olarak da isimlendirilen birçok yeni kelime ortaya çıkmıştır. Bu kelimelerin dile dahliyle birlikte, yakın anlamlı olan ve mana farkları bilinerek yerli yerinde kullanılan birçok kelimenin farklı manaları tek kelimeye yüklenip birçok mana tek kelime ile karşılanmağa çalışılmaktadır. Bu problemin gerek sözlü olarak konuşma Türkçesinde gerekse yazılı olarak sözlüklerde yansımaları mevcuttur. Bu çalışmada, mezkûr mana birleşmesi problemi Türkiye Türkçesi genelinde ve *TDK Türkçe Sözlük* özelinde “gaye”, “hedef” ve “maksat” kelimelerinin “amaç” kelimesinde birleşmesi örneği ile izah edilmiştir. Çalışmada önce üç kelimenin kendisinde birleştiği “amaç” kelimesi üzerinde durulduktan sonra sırasıyla “gaye”, “hedef” ve “maksat” kelimelerinin etimolojileri, Osmanlı Türkçesindeki manaları, *Türkçe Sözlük*’teki manaları ve hem Osmanlı Türkçesinde hem de Türkiye Türkçesindeki kullanılış örnekleri verilerek kelimelerin mana farkları izah edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Anlamdaşlık, yakın anlamlılık, mana birleşmesi, mana farkı, Türkiye Türkçesi

Semantic merging problem in Turkish: The example of “Gaye”, “Hedef”, “Maksat”, “Amaç”

Abstract

There have been many studies as to whether or not synonymy can exist. Most of these studies are concerned with the theoretical part of the issue. The bulk of these studies on the subject advocate the thesis that words cannot have the same meaning in a language. In this study, it was acknowledged that not true synonymy but rather near-synonymy does exist. With the transition from Ottoman Turkish to modern Turkish many new words have emerged in Turkish, also known as “new Turkish words”. With the adoption of these words into the language, the meaning differences of many near-synonymy words have disappeared. Many different meanings are merged into one word. This is the case both in speech and in the writing language. In this study, the problem of meaning unification is illustrated by using the word “amaç” instead of “gaye”, “hedef” and “maksat”. In this study, firstly, the word “amaç” in which the latter words have been combined is emphasized. Then the etymology of the words “gaye”, “hedef” and “maksat”, meaning in Ottoman Turkish and *TDK Turkish Dictionary* are

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Kırklareli, Türkiye), yyasinyayla@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5726-884X [Makale kayıt tarihi: 01.08.2020-kabul tarihi: 20.09.2020; DOI: 10.29000/rumelide.791112]

examined. After that, example sentences are given from Ottoman Turkish and modern Turkish to better illustrate the case.

Keywords: Synonymy, near-synonym, semantic merging, meaning difference, Turkish

Giriş

Bir lisan içindeki mefhum değişmelerinin, bunun yansıttığı hayat tarzındaki değişikliklere paralel olarak seyrettiğini kabul edebiliriz. Araştırmacı ve öğrenen bir cemiyetten öğrenmek ve düşünmek istemeyen bir toplum hâline geçiş sürecinin, o toplumun mefhum sistemindeki değişmelerde nasıl yansımaları bulduğu gerçekten araştırmaya değer bir konudur (Kocabaş, 2015: 12). Yok olan mefhumlar ile birlikte cemiyetten nelerin yok olduğu üzerine, sosyologlar ile filologların yapacağı ortak çalışmalarla kayda değer neticeler elde edileceği muhakkaktır.

Bu değişimin sosyoloji ilmi ile birlikte araştırılması gereken ayağı dışında bir de cari hayatımızdaki yansımaları mevcuttur. Cemiyet hayatındaki bazı değişmelerin önüne geçilemez ve tabii akış içinde gerçekleşir. Bu değişmelerin kârları ve zararları ayrı bir tartışmanın ve ayrı bir disiplinin konusudur. Mesela günümüzde insanı bir yerden bir yere taşıma vazifesi gören otomobilin yerine eskiden at vardı ve toplumda at ile ilgili esas terimler yaygın bir şekilde kullanılıyor ve biliniyordu. Otomobilin yaygınlaşması ile birlikte “nal”ın yerini “tekerlek”, “dizgin”in yerini “direksiyon, volan”, “üzengi”nin yerini belki “marşpiyel”, “seyis”in yerini “oto tamircisi”, “tumar”ın yerini “cilalama”, “hara”nın yerini “garaj” almıştır. Makineli tarıma geçişle birlikte birçok kelime yok olmuştur; çünkü birçok aletin yapabileceği işi traktör tek başına yapabilmektedir. “Saban” kelimesi belli bir yaşın üstündeki insanların hafızasında bulunsa da artık kullanılmaya ihtiyaç duyulmamaktadır. Belli bir yaşın altındaki insanlar içinse sadece herhangi bir kitabın sayfalarında karşısına çıkabilecek fakat zihninde müşahhas hâle getiremeyeceği bir kelime olarak kalmaktadır. Bu değişimler bir aletin yerini başka bir alet almasıyla ya da bir kelimenin yerini başka bir kelime almasıyla olabileceği gibi aynı kelimenin uğradığı bir mana değişmesi ile de olabilir. Mesela “eski çamlar bardak oldu” atasözünde geçen “bardak” bugünkü su içtiğimiz cam bardak değil ağaçtan yapılan kovadır. Bardağın eskiden bu manada kullanıldığı bilindiğinde “bardaktan boşanırcasına yağmak” deyimini de anlaşılabilir. Eskiden “bardaktan boşanırcasına” dediğimiz yağmur şekline bugün “kovadan boşanırcasına” (Kaçalın, 2006: IX) diyemesek de böyle anlamamız gerekir. Bu değişimler önü alnamaz değişimlerdir ve tabii bir seyirdir.

Bu tabii seyrin dışında gerçekleşen değişimler de vardır. Bu çalışmanın problemini teşkil eden “mana birleşmesi” de böyle bir değişimin neticesinde ortaya çıkmıştır.

Mana birleşmesi ve yakın anlamlılık

Farklı manaları muhteva birden çok kelimenin, bu farklı manalarının tek kelimeye yüklenmesi ve birden çok kelime için tek kelimenin kullanılması ve hâliyle birden çok mananın tek kelimedede birleşmesi “mana birleşmesi” diye isimlendirilebilir. Mana birleşmesi meselesi hususiyetle “yakın anlamlı” kelimeler arasında gerçekleşmiştir ve hâlâ da gerçekleşmektedir.

Her kelimenin bir ömrü, hafızası ve serüveni vardır (Duman, 2015: 23). Bu serüven boyunca kelimenin mana dünyası oluşur, şekillenir ve kelime, ifade etmek istenen mefhumu tam manasıyla karşılar. Yakın anlamlı kelimelerin arasındaki mana farkları yok olmaya başlayınca, birçok farklı mana tek kelime ile ifade edilmek istenince kelimelerin arasındaki incelikler yok olmağa başlar. Yakın anlamlı kelimeler; dilin kuvvetini, kudretini, kökenini, türe(t)me şekillerini ve kültür aktarıcılığını bünyesinde

barındırmaktadır. Yakın anlamlı kelimelerin birini, ikisini, bazen üçünü beşini aynı kefeye koymak umut ve ümit arasındaki farkı bilemeyen bir insan kalabalığı doğurur (Duman, 2015: 23). Kelimelerin mana farklarının yok olması, gittikçe sayısı artmakta olan ve “anlamdaş” olarak isimlendirilen ve dil problemi olarak addedilebilecek bir kelimeler topluluğu ortaya çıkarmaktadır. Anlamdaşlığın var olup olmadığı üzerine birçok çalışma yapılmıştır.² Çalışmaların ekseriyetinde bir dilde tamamen aynı manaya gelecek iki kelimenin var olamayacağı fikri savunulmuştur (Aksan, 1975: 531). Bu fikre karşı çıkan araştırmacıların ortaya sunduğu tezlerden birisi “gebe” “hamile” ve “eşek” “merkep” gibi kelimelerdir (Tekin, 1997: 113). Bu kelime ikililerinin birisi Türkçe ötekisi Arapçadır ve tam olarak birbiriyle aynı manaya geldiği iddia edilmektedir. Hâlbuki Tekin’in de dediği gibi buna dilbilimde “kaba ve hoş karşılanmayacak bir kelime veya deyimden kaçınma” manasında *euphemism* denmektedir ve her dilde örnekleri mevcuttur. (1997: 114). Mesela bir kişiye “merkep” diye değil “eşek” diye hakaret edilebilir. Ayrıca Arapçada *hâmile* ‘taşıyıcı’ *merkeb* ise ‘gemi, vapur’ manasına gelmektedir. Dil, hiçbir şekilde, aynı manaya gelen iki kelimeyi bir arada yaşatmamaktadır.

Yeni kelimeler

Türkçe için, “mana birleşmesi” meselesi *yeni kelimelerin* ortaya çıkması ile birlikte husule gelmiştir. Cumhuriyet’ten sonra belli bir tarihten itibaren ortaya çıkan kelimelere *yeni kelime* denmektedir. Türkçede yeni kelimeler, türetme ya da birleştirme yoluyla yapılmıştır. Ayrıca Türkçenin daha önceki dönemlerinde kullanılmış, genellikle halk ağzında devam etmiş, yazı dilinde fazla rastlanmayan kelimelerin canlandırılmasıyla da yapılmıştır (Bayar, 2006: 7). Yeni kelimeler, 12 Mart 1933 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti tarafından başlatılan ve üç buçuk ay boyunca devam eden anket ile de dile dâhil edilmiştir. Yeni kelime bulma çalışmalarına basın da dâhil olmuştur ve gazetelerdeki dil köşelerinde her gün on, on beş kelime verilerek anket çalışmaları yürütülmüştür. Bu anket çalışmaları neticesinde dil uzmanı olmayan kişiler tarafından da teklif edilen kelimeler bulunması sebebiyle bazen bir Türkçe kelime birkaç yabancı kelimeye karşılık gösterilerek bir dil karmaşası oluşmasına sebebiyet verilmiştir. Daha sonra yazılı kaynakların da taranmasına karar verilmiş ve hem halk ağzından taranan hem de yazılı kaynaklardan taranan malzemeler 1934 yılında cemiyet tarafından *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi*’nde yayımlanmıştır (Bayar, 2016: 38). Bu derleme ve tarama çalışmalarının neticesinde tek bir yabancı kelime için birçok kelime ya da birçok yabancı kelime için tek bir kelime karşılığının teklif edilmesi, bir kavramın Anadolu ağzlarındaki karşılığının yanında çeşitli lehçelerdeki karşılıklarının da yer alması gibi birçok karışıklık ortaya çıkmıştır. Bunun neticesinde II. Türk Dili Kurultayında aşırılığı önleyecek tedbirler alınmış ve bir çalışma kolu oluşturulup 25 Mart 1935’te *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu* ve 19 Temmuz 1935’te de *Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu* yayımlanmıştır (Bayar, 2016: 38). Bu kılavuzları esas alarak hazırladığı sözlüğünde Bayar, Türkçeden-Osmanlıcaya ve Osmanlıcadan-Türkçeye kelime dizini oluşturmuş (2006) ve Duman’ın “yakın anlamlı kelimelerin birini, ikisini, bazen üçünü beşini aynı kefeye koymak” (2015) ifadeleriyle tenkit ettiği meselenin bir nevi listesini sunmuştur.

Bugün, gerek konuşma dilinde gerekse, sözlüklerde yansımaları gördüğümüz, yazı dilinde mana birleşmesi örnekleri fazlasıyla mevcuttur. Mesela “zaruret” ve “mecburiyet” gibi farklı manalara sahip iki kelime “zorunluluk” kelimesinde birleşmiştir (TDK 2011: 2665). Hâlbuki “mecburiyet”te bir şeyi zorla yapma, yaptırma durumu varken “zaruret”te ihtiyaç hissetme hâli mevcuttur. Bu iki farklı durumu ifade

² Anlamdaşlığın var olamayacağını savunan şu çalışmalara bakılabilir: Ağakay M. A. (1956), Tekin T. (1997), Aksan D. (2004), Pilten Ş. (2013), Duman M. A. (2015), Sulak S. (2016). Anlamdaşlık ile ilgili görüşlerin ekseriyetini bir araya getiren şu çalışmaya da bakmak yerinde olacaktır: Akçataş A., Arı E. (2018).

eden kelime “zorunluluk”³ kelimesi ile karşılanınca ifade edilmek istenen hâl anlaşılmaktan uzak kalmaktadır. “Öneri” kelimesinin sözlükteki karşılığı ‘teklif’ iken (TDK 2011: 1853) “öner-” fiilinin karşılığı ‘tavsiye et-, teklif et-’tir (TDK 2011: 1853). Birisine evlenmesini önerdiğimiz zaman ona acaba evlenme teklifinde mi bulunuyoruz yoksa evlenmesini mi tavsiye ediyoruz? Birbirinden tamamen farklı iki mefhum olan “teklif” ve “tavsiye”, “öneri” ve “öner-” kelimelerinin kullanılması ile birbirine karışmış durumdadır. *Türkçe Sözlük*’te “rüya” kelimesinin karşılığı olarak verilen “düş” (TDK 2011: 1991) kelimesinden bir fiil türeyip “düşle-” (TDK 2011: 740) olunca ‘hayal et-’ fiili ile aynı manaya gelmektedir (TDK 2011: 1067). İçinde, yapılan işin zor olduğu manasını barındıran “itina” kelimesi ile yapılan işe ehemmiyet gösterme manasını barındıran “ihtimam” kelimesi “özen” kelimesinde birleşmiş (TDK 2011: 1867), böylelikle iki kelimenin mana farkı yok olmuştur.

Burada, Deniz vd.’nin beyin sözlüğü (2019) adlı çalışmasını zikretmek yerinde olacaktır. Nöroloji ve mühendislik alanında yapılan bir çalışma olsa da mefhumların insan beynindeki yerleşme yerlerini ve hangi mantıkla yerleştiğini izah eden bir çalışma olduğu için yakın anlamlılık mevzuunda faydalanılabilecek bir çalışmadır. Çalışma İngilizce konuşan dokuz denek üzerinde yapılmıştır. Deneklere önce sesli kitap dinletip ardından da aynı kitabın basılı hâlini okutulmuş ve aynı anda denekler, MR cihazına bağlanıp deneklerin beyninin aktif olan bölgeleri belirlenmiştir. Araştırmaya göre aynı kavram alanına giren kelimeler insan beyninde yakın bölgelerde bulunmaktadır (2019: 7730). Söz gelimi “anne, baba, aile, eş, çocuk” kelimeleri beyinde aynı bölgede bulunmaktadır. Yine aynı araştırmada kelimelerin şekillerinin değil karşıladıkları mefhumların mühim olduğu, meselâ *top* kelimesinin karşıladığı farklı manaların beyin farklı bölgelerinde olduğu ifade edilmiştir (2019).

Yakın anlamlı kelimelerin karşıladığı farklı manaların beyin yakın bölgesinde olsa dahi aynı yerde olmadığı açıktır. Bu durumda, yakın anlamlı kelimelerin birinin ikisinin farklı manalarının dilden düşmesi, o mefhum ile karşılanmak istenen durumun da dilden düşerek artık karşılanamaz hâle gelmesine sebep olmaktadır. Bu durum insan düşüncesinde bir bulanıklık, boşluk oluşturduğu gibi Deniz vd.’nin yaptığı araştırmaya göre insanın beyninde de fiziken bir boşluk oluşturmaktadır. Yakın anlamlı kelimelerinin mana farklarını bilip yerli yerinde kullanan bir insan ile bu kelimelerin mana farklarını bilmeden hepsinin yerine sadece tek kelime kullanan kişinin düşünce derinliği olarak aynı seviyede olmadığını söylemek mümkünken beyninin biyolojik olarak aynı durumda olmadığını da Deniz vd.’nin yaptığı araştırma esas alınca söylemek mümkündür.

Yakın anlamlı kelimeler arasında gerçekleşen söz konusu “mana birleşmesi” örneklerinden bir tanesi de “gaye”, “hedef”, “maksat” kelimelerinin “amaç” kelimesinde birleşmesidir. Bu çalışmada öncelikle “amaç” kelimesi incelenmiş ardından “amaç” kelimesinin yerini aldığı yakın anlamlı “gaye”, “hedef”, “maksat” kelimeleri üzerinde durulmuştur. Mana birleşmesi örneği için *TDK Türkçe Sözlük* kaynak alınmıştır. Söz konusu kelimelerin etimolojileri verilmiş, Osmanlı Türkçesinden günümüze kullanılış örnekleri gösterilmiş ve mana farkları ifade edilmiştir.

Kelimeler

1. amaç

TDK Türkçe Sözlük’te “amaç” kelimesinin karşılığı, kelimenin kullanılış örnekleri ile birlikte şu şekildedir:

³ “Zorunluluk” kelimesinde “+II” ve “+III” ekleri anlaşılabilirken “zorun” kelimesi anlaşılmaktan uzaktır.

amaç, -cı a. 1. Ulaşılmak istenilen sonuç, **maksat:** “*Evet ama öteki kızı bu iş için kaçırdılarsa amaçlarına ulaştılar.*” -Ahmet Ümit 2. **Gaye:** “*Her milletten, her tabakadan, huyları, dinleri, dilleri farklı fakat amaçları aynı olan insanların bulunduğu bir yerdi burası.*” -İhsan Oktay Anar 3. **Hedef:** “*Amaç, şüphe götürmeyecek ilk kesin bilgiye varmaktı.*” -İhsan Oktay Anar (TDK 2011: 110).⁴

Kelimelerin kullanılış örneklerine bakıldığında “amaç” kelimesinin “maksat, gaye ve hedef” kelimelerinin yerine kullanılabildiği görülmektedir; fakat bu kullanılışın söz konusu kelimelerin mana inceliklerini fark edilemez hâle getirdiği muhakkaktır. Örnek cümleler alt alta sıralanıp “amaç” yazan kısımlar boş bırakıldığında ve “gaye, maksat, hedef, amaç kelimelerini bu boşluklara yerleştirin” dendiğinde üniversite mezunu olan ya da olmayan insanların ekseriyetinin bilinçli bir şekilde boşlukları doğru dolduramayacağı muhakkaktır.

Bayar’ın *Açıklamalı Yeni Kelimeler Sözlüğü*’nde Türk dili üzerine çalışmalar yapmakta olan ilim adamlarının yeni kelimeler hakkındaki görüşleri de bulunmaktadır. İlim adamlarının görüşlerini de içeren “amaç” kelimesi sözlükte şu şekildedir:

amaç (Farsça *āmāc*) [Eskiden beri kullanılan kelime dil devrimiyle canlandırılmıştır]: “gâye, hedef.” T: Hedef, nişangâh. // D: Gaye, erek, hedef. // TOCK 1935: Hedef. // TDK 1945 -69: Ardından konuşulan, erişilmek istenilen sonuç. / 74-83: Erek, gâye, maksat./ 88-98: Erek, gaye, hedef. Ataç, Aksoy ve Özdemir *amaç*ın dilimize girmiş yeni kelimelerden olduğunu ve yabancı karşılıklarının atılıp kullanılmaması gerektiğini söylemişlerdir. **Timurtaş ve Hacıeminoğlu ise amaçın gâye, maksat, hedef karşılığı bulunan yanlış bir kelime olduğu, ayrıca menşeinin de belli olmadığı görüşündedir.** Aksan, kelimenin *Divânü Lugâti ‘t-Türk*’te geçtiğini; ancak Farsçadan mı Türkçeye, Türkçeden mi Farsçaya geçtiğinin belli olmadığını, buna rağmen tutunmuş olduğunu belirtmiştir. Püsküllüoğlu *amaç*ın çok eleştirildiği ancak sonuçta kabul edildiğini ve dilimizdeki yerini aldığını ifade etmiştir (2006: 34).

Kelimenin Türkiye Türkçesine dahilyle birlikte yaşanan tartışmalarda görüleceği üzere kelimenin kökeni hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca kelimenin “gaye, maksat, hedef” kelimelerinin yerine ikame edilen yanlış bir kelime olduğu ilim adamları tarafından da ifade edilmiştir; fakat bugün mezkûr üç kelime yerine kullanılmakta olan “amaç” kelimesinin netice itibarıyla, Püsküllüoğlu’nun da dediği gibi, eleştirilse de Türkçedeki yerini aldığı muhakkaktır.

“Amaç” kelimesinin *Türkçe Sözlük*’teki karşılığı ve kelimenin Türkiye Türkçesindeki ortaya çıkış serüveninden sonra kelimenin kökenini ve manasını incelemek yerinde olacaktır. Kelime şu şekilde incelenebilir:

amaç: <Far. *āmāc* ‘Ok ve tüfek nişanesi nasb olunan toprak yığıntısı; nişâne-yi tîr; bir fersahın yirmi dördte biri⁵ (Tebrîzî, 1251: 1, 176; Şu‘ûrî, 1682: 1, 375; Şükûn, 1984: 75-76; Steingass, 1892: 97).

Farsça sözlüklere göre kökeni Farsça olan kelimenin Osmanlı Türkçesi sözlüklere göre de kökeni Farsçadır ve manası şu şekildedir:

⁴ Madde başının son manası şu şekilde idi: “4. Bir kimseye veya bir kurula verilen özel amaçlı görev, misyon.”. Fakat hem kullanılış örneği verilmediğinden hem de çalışmamızın muhteviyatını oluşturan kelimelerle ilgili olmadığından yukarıya alınmamıştır.

⁵ 1 fersah, 3 mile eşittir yani yaklaşık 6 km.dir. (Hinz, 1990, 76). Bu durumda bir amaç yaklaşık 250 m.dir.

amaç: < Far. ‘Atıp vurmaya üzere nişan alınacak şey, nişan tahtası’ (İbrahim Cûdî Efendi, 2005: 14), ‘hedef, ok ve tüfek atmaya dikilen nişan’ (Redhouse, 2009, 20), ‘Atılacak şey ile vurulmak üzere dikilen nişan, nişan tahtası’ (Muallim Nâcî, 2009: 29), ‘hedef üzerine ok ve kurşun atmak için dikilen tahta’ (Toven, 2015: 24), ‘amaç, ulaşılabilecek yer.’ (Özön, 1965: 26).

Etimolojik sözlüklerde ise kelime şu şekildedir:

amaç: < ETü ≈ Fa. “ok nişanesi, hedef; saban demiri”, Türkçede ve Farsçada ortak olan sözcüğün, her iki dilde tatmin edici etimolojisi yoktur. Dil Devrimi döneminde, Türkçe kökenli olduğu varsayımıyla yeni anlam yüklenerek kullanımı teşvik edilmiştir (Nişanyan, 2018: 27); **amac/amaç** I/EO. **omaç** ‘hedef’ < J. Deny’ye göre Tk. J. Deny 1955 s. 214-219; fakat G. Doerfer 1965 II, no. 552 ve Clauson 1972 s. 156’ya göre bir İran dilinden ‘saban’ ve ‘hedef’ manalarında çok eski bir zamanda ET.’ye geçmiş bir kelime. **amaç** kelimesi aslen Türkçe olsun olmasın, bugünkü Türkçede birçok *neologismus*la beraber genç neslin dilinde yayılmakta ve **hedef** kelimesinin gittikçe kaybolmasına sebep olmaktadır. **Bu amaçları gerçekleştirme kavgasına katılmağa çalışıyorum** (F. Erdinç 1969 s. 5). Fa. **Āmāc**ın bir manası ‘bir fersengin yirmi dörtte biri’ idi, bu da Türkçenin bazı dalına ve bu meyanda EO.’ya da geçmiş (Tietze, 2002: 86).

Etimolojik sözlüklere göre kökeninin Farsça mı Türkçe mi olduğu tam manasıyla belli olmayan kelime hakkında Tietze’nin dedikleri dikkate şayandır. Tietze, 1969 yılında ‘hedef’ manasında kullanılmasına örnek verdiği “amaç” kelimesinin gençlerin dilinde yaygınlaştığını ve **hedef** kelimesinin kaybolmasına sebep olduğunu söylemektedir. Günümüzde ise Tietze’nin bahsettiği meselenin daha da ilerisine gidilerek **amaç** kelimesi **hedef** kelimesi ile birlikte **gaye** ve **maksat** kelimelerinin de yok olmasına sebebiyet vermektedir.

2. gaye:

Kelimenin kökeni şu şekildedir:

gaye: < Ar. *gāya* ‘end, limit, goal, extremity, extreme’ (Steingass, 1884: 744), ‘nihayet ve encam; sancak’ (Fîrûzâbâdî, 1272: 3, 894), ‘nihayet, son, netice’ (Atay vd., 1965: 245) < *ğ-y-y* ‘bayrağı yukarı çekmek, bayrak çekmek’ (Atay vd., 1965: 245).

Kelimenin Osmanlı Türkçesi sözlüklerindeki manası şu şekildedir:

gayet: < Ar. ‘Son, son derece’: *Mesâib gayetini buldu*. Gâye suretinde de müstameldir. ‘maksat, garaz, meram’ manalarında da müstameldir: *Gâye-yi hilkat marîfetullahtır* (İbrahim Cûdî Efendi, 2005: 136); ‘Son, uç, nihayet, encam’ (Redhouse, 2009: 112); ‘Son, son derece’: *Galle-i nimet-i bî-gâyeti bilmez mi kyâl. Gayet teşnegi*. Bu manada “gaye” suretinde dahi kullanılır: *Hamd-i bî-gâye* (Muallim Nâcî, 2009: 170); **gaye** < Ar. ‘Son, encam, afiyet; ecel, ahir, hadd, meda, nihaye, müntehi. Varılacak netice, hedef, maksat, matlup, murat, garaz, menvî, kasd, meram’, **gayet** < T. (Arapçada *gāyā* şeklinde yazılır. Türkçede onun manası farklıdır. Bk. **gaye**.) ‘Çok, ziyade, son derecede. *Gayet büyük* (Toven, 2015: 219); **gaye** ‘Maksat; iş, sonuç ‘ideal’ karşılığı olarak (XIX. yy) (Özön, 1965: 225).

TDK *Türkçe Sözlük*’teki manası ise şu şekildedir:

gaye a. (ga:ye) Ar. *gāye* Elde edilmesi gereken, ulaşılmak istenen şey, amaç: “*İnsanoğlunun gayesi ölmek değil, yaşamak ve galebe çalmaktır.*” M. Kaplan (TDK, 2011: 906).

Türkçe Sözlük'te “amaç” kelimesinin karşılıklarından biri olarak kullanılan “gaye” kelimesi Toven'in de dediği (2015: 219) gibi Arapçada غَايَة *gāyat* şeklinde yazılırken ‘çok, ziyade, son derece’ manasına gelen “gayet” kelimesi ise غَايَت *gāyat* şeklinde yazılmaktadır. ‘çok, ziyade, son derece’ manasına gelen “gayet” kelimesinin Arapçadan Farsçaya geçerken yuvarlak “t”si düzleşmiş oradan da Türkçeye geçmiş ve böylece oluşmuş bir kelimedir⁶ (Tietze, 2009: 2, 107). Kelime Özön'ün de ifade ettiği üzere Osmanlı Türkçesinde ‘ideal’ manasında kullanılmaya başlanmıştır (1965: 225). Günümüz Türkçesinde kullanılıştan neredeyse düşmüş olan “gaye” kelimesinin karşıladığı mefhumun boşluğunu doldurmak için “amaç” dışında “nihai hedef” yapısının da kullanıldığını söylemek yerinde olacaktır. *TDK Türkçe Sözlük*'te kelimenin karşılığında “amaç” ile farkını anlamak mümkün değilken verilen örnekte ‘ideal’ manasının olduğu sezilmektedir.

Kelimenin Türkçedeki kullanımına şu cümleler örnek gösterilebilir:

Öyle ki hayâtının hemen de tek gurûru ve **gâyesi** olan büyük servetini kardeşinin karşısında utanılacak bir ayıpmış gibi hissettiği zamanlar olur (Ayverdi ve Topaloğlu, 2008: 1021).

Onlar işportaya konan bir elma gibi onu süsleyip temizlemişler, parlatmışlar, sonra yağlı bir müşteriye okutmuşlardı. Kız yetiştirmekten de **gaye** bu değil miydi ya? (Tietze, 2009: 2, 107)

Hüsnüye bana sade bir evlat ve bir torun değil bir **gaye** kazandırdı (Karay, 1957: 138).

Evet ben de belki paralı adam, **gayesiz** adam rolünden az çok bezdim, daha doğrusu zevk alamaz hâle geldim (Karay, 1957: 152)

Târîh-i beşeri dolduran bütün muharebeler, benliğini öldürmesini bilmeyen insanın bir **gaye** uğrunda ölmesini öğrenmesi için Cenab-ı Hakk'ın ona verdiği kanlı derslere benzer (Peyami Safa, 2000: 266)

Aramızda kaç kişi idrak eder, ki yeni bir millet olmaya çalıştığımız bu devrede **gayeye** varmak için tasarladığımız bütün terakki, temeddün, terbiye, irfan projeleri hep bu Türkçe meselesine dayanıyor (Beyatlı, 1997: 84).

Kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı **gaye**-insan ve ufuk peygamberin amcası Ebû Tâlib (Kısakürek, 1984: 10.).

Gayem: Dilimi, kalbimi, 28 yıllık mesleğimi ve idari müktesibatımı memleketimin, hemşehrilerimin, beni tanıyan ve tanımayan herkesin emir ve hizmetine sunmaktan ibarettir (Kürkçüoğlu, 114: 53)

Örneklerden de anlaşılacağı üzere “gaye” kelimesinin ‘ideal, ülkü, ulaşılmak istenen uzak hedef’ manaları mevcuttur. Bu kelimenin yerine “amaç” kelimesi kullanıldığında bu manaların farkedilmesi mümkün görünmemektedir.

3. hedef:

Kelimenin kökeni şu şekildedir:

⁶ “cennet” kelimesi de tıpkı “gâye” gibi Arapçada sonunda “yuvarlak t” bulunan bir kelimedir. Sonundaki “t”nin Türkçede telaffuz edilmesi Farsça üzerinden Türkçeye geçtiğinin bir delilidir (Kaçalın, M. S., 2003-2017).

hedef: < Ar. *hadaf* ‘Mutlaka belend ve yüksek nesneye denür gerek bina ve gerek kum tepesi ve gerek dağ olsun. Ve ok nişanesine denür’ (Fîrûzâbâdî, 1269: 2, 860), ‘anything rising above the ground and visible from a distance; aim, target’ (Steingass, 1884: 1168), < *h-d-f* ‘yaklaştırmak, yakın getirmek, yaklaşmak, yakın gelmek’ (Atay vd., 1965: 329).

Kelimenin Osmanlı Türkçesi sözlüklerindeki manası şu şekildedir:

hedef: < Ar. *hadaf* ‘Nişangâh, amaç: *Hedef-i tîr, hedef-i nigâh* (İbrahim Cûdî Efendi, 2005: 172); ‘Ok ve emsali atıp vurmak için dikilen nişan’ (Redhouse, 2009: 141); ‘Ok nişanesi, nişangâh. Maddiyat ve maneviyatta kullanılır: *Hedef-i mermî, hedef-i garaz* (Muallim Nâcî, 2009: 223); ‘Nişan alınan nokta, tahta vesaire. Murat, meram, matlup, maksat, kast, garaz’ (Toven, 2015, 268); ‘Nişan noktası, amaç; *mec.* Varılmak istenen nokta, maksat, istek, niyet (Özön, 1965: 274); ‘any prominent, erect object; a mark or target; a sight on any instrument’ (Redhouse, 1890: 2160).

TDK *Türkçe Sözlük*’teki manası ise şu şekildedir:

hedef *a. Ar. hedef* **1.** Nişan alınacak yer, nişangâh. **2. mec.** Yapılması tasarlanan iş, amaç: “*Asıl önemlisi devlet büyük hedefler dikmişti; milletin benimsediği, övündüğü hedeflerdi bunlar.*”-T. Buğra. **3.** Varılacak yer, ulaşılabilecek son nokta: “*Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri!*” -Atatürk (TDK, 2011: 1078).

Örneklerden de anlaşılacağı üzere “hedef” kelimesinin ilk manası ‘ok ya da tüfek gibi silahlarla vurmak için dikilen nişan’dır, ‘yapılması için tasarlanan iş’ tarzındaki manalar mecazdır. Yukarıda “amaç” kelimesinin incelenmesinde de görüleceği üzere “amaç” kelimesi ancak “hedef” kelimesini karıştılabilmektedir. “Amaç” kelimesi incelenirken ‘yaklaşık 250 m.yi karşılayan ok hedefi’ manası ifade edilmişti. Fizikî olarak mesafenin yakınlığı mecaza da teşmil edilince gerek “hedef” kelimesinin gerekse “amaç” kelimesinin ‘ülkü, ideal’ gibi uzaklığı muhtevi bir manayı karşılaması mümkün görünmemektedir. Zaten sözlüklerde de kelimenin kullanımına dair verilen örneklerde ‘ülkü’yü belirten herhangi bir mana bulunmamaktadır.

Kelimenin Türkçedeki kullanımına şu cümleler örnek gösterilebilir:

Zaten kadın makyajının asıl **hedefi** çehreye bu yarı buğu, serin ve taze çocuk tenini vermek değil mi? (Karay, 1957: 162)

Birden hız kazanan ateş gemisi doğruca **hedefine** ilerlemeye başladı (Tietze, 2009: 288).

Lâkin gûnâgûn hercümerçlere, muhaceretlere, istilâlara **hedef** olmuş, o saltanat sönmüş, o mazi hafâyâyı târîhe karışmış (Ünaydın, 1985: 199)

Tahsilde göz önünde bulundurulmuş **hedefe** ulaştırmak hususunda ilimlerin sıralarına riayet etmek gerektiği diğer bir şart olarak öne sürülüyor (Ayverdi ve Topaloğlu, 2008: 1254).

Hayat bir yarıştır ve **hedefe** herkesten önce varıştır. **Hedef**, Ekvator kuşağı uzunluğunda uzak olsa bile himmet küheylanına binenler için mesafe nihayet bir karıştır (Kürkcüoğlu, 100: 7).

⁷ ‘Ulaşılabilecek son nokta’ manasına *ilk hedef* şeklinde verilen örneğin manayı karşılayan bir örnek olduğunu söylemek son derece gayet güçtür.

Örneklerden de anlaşılacağı üzere “hedef” kelimesi gerçek anlamında kullanıldığında manası açıkken mecaz anlamı ile kullanılınca ‘varılmak istenen nokta’ (Ayverdi ve Topaloğlu, 2008: 1254) manasını muhtevindir ve ulaşılabilecek, sınırları belli bir istekten bahsedilmektedir.

4. maksat:

Kelimenin kökeni şu şekildedir:

maksat: < Ar. *maḫṣad* ‘intention, purpose, aim; wish, desire’ (Steingass, 1884, 1042); ‘plan, fikir’ (Atay, 1965: 269) < *k-ṣ-d* ‘bir nesneye teveccüh ve azm eylemek’ (Fîrûzâbâdî, 1268: 1, 670); ‘niyet etmek, kasd etmek, istemek, arzu etmek’ (Atay, 1965: 269).

Kelimenin Osmanlı Türkçesi sözlüklerindeki manası şu şekildedir:

maksad: < Ar. *maḫṣad* ‘Kastolunan şey, meram, matlap’ : *Bir işten maksat ne ise hüküm ona göredir* –Mecelle (İbrahim Efendi, 2005: 288); ‘matlub ve meram olup kesb ü zafer ve vusulüne azim ve teveccüh olunan nesne’ (Redhouse, 2009: 245); ‘kasıt, matlap, meram’: *Bu makaleyi yazmaktan maksadınız nedir?* (Muallim Nâcî, 2009: 373); ‘Kastolunan şey, istenilen şey’ *Kendisini öldürmek maksadıyla mı aldı?* (Özön, 1965: 426).

TDK *Türkçe Sözlük*’teki manası ise şu şekildedir:

maksat, -dı a. Ar. *maḫṣad* İstenilen şey, amaç, gaye, erek: “Bugün oraya gitmeden evvel, Maarif idaresine uğradım. **Maksadım** evrakı geriye almaktı.” -R. N. Güntekin (TDK, 2011: 1612).

Kelimenin Türkçedeki kullanımına şu cümleler örnek gösterilebilir:

Şemsi, ihtiyar Tatar’ın **maksadını** sezdi. Usulcack cüzdânını çıkardı; etrafındakilere fark ettirmeden bir beşlik kâğıt ayırıp elinin altından önüne sürdü (Karay, 1957: 20).

Bu sözündeki **maksat** da ayan (Tietze, 2018: 124)

Hekimlikten **maksad** âdem kurtarmak değil, hasta eyi etmektir (Tietze, 2018: 124)

Maksadımız Galata hakkında kısa bir fikir vermektir (Ayverdi ve Topaloğlu, 2008: 1945).

Bu mukaddimeden **maksadım**, size karşı hissettiğim samimiyeti ifadedir. (Kürkçüoğlu, 114, 5)

Örneklerden de anlaşılacağı üzere “maksat” kelimesinde, kökeninde de mevcut olan, ‘istemek, niyet etmek’ manası bulunmaktadır.

Sonuç ve teklifler

Yakın anlamlı kelimelerin mana farklarının yok olması ve birkaç kelimenin tek kelimedede birleşmesi “mana birleşmesi” diye isimlendirilebilir. Bu çalışmada, “gaye”, “hedef” ve “maksat” kelimelerinin manalarının, *Türkçe Sözlük*’te de örneği görüldüğü üzere, “amaç” kelimesinde birleşmesi meselesine ve bu minvalde Türkçedeki mana birleşmesi problemine değinilmiştir.

Çalışma neticesinde “gaye” kelimesinin ‘ülkü, ideal, uzak umunc’ manalarında kullanılabileceği; “hedef” kelimesinin gerçek anlamı olan ‘nişan alınacak yer’ manası dışında mecaz olarak ‘yapılması planlanan iş, varılmak istenen nokta’ manalarında kullanıldığı ve “kısa vadeli, ulaşılması kısa vadede mümkün olan” bir işten bahsettiği; maksat kelimesinin ise kökeninde de mevcut olan ‘istemek, niyet etmek’ manasını muhtevi bir kelime olduğu anlaşılmıştır. “Amaç” kelimesinin ise *Türkçe Sözlük*’te de görüleceği üzere bu üç kelime yerine de kullanıldığı (2011:110); fakat kelimenin inceleme kısmında da görüleceği üzere ancak “hedef” kelimesine karşılık olabileceği anlaşılmıştır. Tietze’nin “**amaç** kelimesi aslen Türkçe olsun olmasın, bugünkü Türkçede birçok *neologismus*la beraber genç neslin dilinde yayılmakta ve **hedef** kelimesinin gittikçe kaybolmasına sebep olmaktadır” (2002: 86) sözleri ile tenkit ettiği “amaç” kelimesi bugün “hedef”in yerini almakla kalmayıp “gaye” ve “maksat”ın yerini de almıştır.

Yakın anlamlı kelimelerin farklı manalarının kullanıştan düşmesi o mana ile karşılanmak istenen mefhumun da artık karşılanamaz olmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum insan düşüncesinde bir bulanıklık, boşluk oluşturduğu gibi Deniz vd.’nin yaptığı araştırmaya göre (2019) fiziken insanın beyninde de bir boşluk oluşturmaktadır. Meselâ “gaye”, “hedef”, “maksat” kelimelerinin mana farklarını bilip yerli yerinde kullanan bir insan ile bu kelimelerin mana farklarını bilmeden hepsinin yerine sadece “amaç” kelimesini kullanan kişinin düşünce derinliği olarak aynı seviyede olmadığını söylemek mümkünken beyninin biyolojik olarak aynı durumda olmadığını da, Deniz vd.’nin yaptığı araştırmaya göre, söylemek mümkündür. Bu durum, yabancı dilden Türkçeye ya da Türkçeden yabancı dile tercüme yaparken karşılanmak istenen mananın tam olarak karşılanamama sebeplerinin biyolojik olarak da izahı olabilir. Bu eksikliği aşmanın yolu, kelimelerin mana farklarını ifade eden ve bu farkların doğru kullanılış örneklerini de gösteren sözlüklerdir. Sözlükler, bir kelimenin manasını, karşılığına başka bir kelime koyarak -“amaç” kelimesinin karşılığına ‘maksat, gaye, hedef’ (TDK, 2011: 110) koymak gibi- değil o kelimeyi izah ederek vermelidir. Kullanıcı, bir kelimenin manası için sözlüğe baktığında o kelimenin hangi manaya geldiğini kelimenin cümle içinde kullanılış örneğine bakarak anlamaya çalışmamalı, kelimenin izahına bakarak anlayabilmelidir. Kelimelerin sözlüklerde de bulunamayan mana farklarının önce bulanıklaşıp sonra yok olacağı, bir sonraki adım olarak “bu kelimeler anlamdaş” denileceği, son adım olarak da “zaten anlamdaş, şunlara gerek yok” denilip daha az kullanılanlarının, sözlükten değilse bile, hem konuşma hem de yazı dilinden düşeceği muhakkaktır. Bu sebeple yakın anlamlı kelimeler üzerine çalışılması, bu kelimelerin mana farklarının izah edilmesi ve sözlüklere de kelimelerin bu mana farklarını izah eden tanımlarının ve örneklerinin konulması önemlidir ve gereklidir.

Bu minvalde, yaşayan Türkçenin kelimelerini muhtevi olması bakımından *TDK Türkçe Sözlük*’teki mana birleşmelerinin birer numunesi olan yakın anlamlı kelimelerin tespiti ve bu kelimelerin mana farklarını izah eden bir “Türkçe Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü” oluşturulması Türkçe için elzemdir.

Kaynakça

- Ağakay, M. A. (1956). *Türkçede Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Akçaşat A. ve Arı, E. (2018). Anlambilimin Eş Anlamlılık Sorunu. *Avrasya Dil Eğitim ve Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 60-84.
- Aksan, D. (2004). Eşanlamlılık sorunu ve Türk yazı dilinin eskiliğinin saptanmasında eşanlamlılardan yararlanma. *Dil Bilim ve Türkçe Yazıları*. İstanbul: Multilingual.
- Atay, H., Atay, İ. ve Atay M. (1965). *Telaffuzlu Yeni Arapça-Türkçe Sözlük*. Ankara.
- Ayverdi, İ. ve Topaloğlu A. (2008). *Asırlar boyu târihi seyri içinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı.

- Bayar, N. (2006). *Açıklamalı Yeni Kelimeler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Bayar, N. (2016). 1935 Cep Kılavuzlarında Yerleştime Örnekleri, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 35-50.
- Beyatlı, Y. K. (1997). *Edebiyata Dair*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Deniz, F., Nunez-Elizade, A. O, Huth, A. G ve Gallant, J. L. (2019). The representatiton of semantic information across human cerebral cortex during listening versus reading is invariant to stimulus modality. *The Journal of Neuroscience*, 39, 7722-7736.
- Duman, M. A. (2015). *Dilde Belirsizlik ve Eş Anlamlılık*. İstanbul: Litera.
- Fîrûzâbâdî, M. (1268-1272). *el-Ukyânûsu 'l-basît fi tercemeti 'l-kâmûsi 'l-muhît*. Ahmed Âsım (Trc.). İstanbul: Matba'a-yı Bahriyye.
- Hinz, W. (1990). *İslâm'da Ölçü Sistemleri*. A. Sevim (Çev.). İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.
- İbrahim Cûdî Efendi (2005). *Lûgat-i Cûdî*. İsmail Parlatır, Belgin Tezcan Aksu, Nicolai Tufar (Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kaçalın, M. S. (2003-2017). *Yayımlanmamış Ders Notları*. İstanbul.
- Kaçalın, M. S. (2006). *Oğuzların Diliyle Dedem Korkudun Kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- Karay, R. H. (1957). *Bu Bizim Hayatımız*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Kısakürek, N. F. (1984). *İlim Beldesinin Kapısı Hazret-i Ali*. İstanbul: Büyük Doğu.
- Kocabaş, Ş. (2015). *İslam'da Bilginin Temelleri (Emr Kitabı)*. İstanbul: Küre.
- Kürkçüoğlu, K. E. (ts.). *Konuşmalar 2*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi K. E. Kürkçüoğlu Bölümü, 100, T811.92.
- Kürkçüoğlu, K. E. (ts.). *Müteferrik Mektuplarım*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi K. E. Kürkçüoğlu Bölümü, 114, T816.
- Muallim Nâcî (2009). *Lûgat-i Nâcî*. Ahmet Kartal (Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Nişanyan, S. (2018). *Nişanyan Sözlük*. İstanbul: Litera.
- Özön, M. N. (1965). *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- Pilten, Ş. (2013). *Türk Dilinde Izdırıp Söz Bilgisi Bir Eş Anlamlılık İncelemesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Redhouse, J. W. (1890). *Turkish and English Lexicon*. Constantinople.
- Redhouse, J. W. (2009). *Müntahabât-ı Lûgat-i Osmâniyye*. Recep Toparlı, Betül Eyövge Yılmaz, Yaşar Yılmaz (Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Safa, P. (2000). *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*. İstanbul: Ötüken.
- Steingass (1884). *The Student's Arabic-English Dictionary*. London.
- Steingass (1892). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. London.
- Sulak, S. (2016). *Anlamdaş Kelimelerde Anlam ve Kullanış Farkları*. Ankara: Gece.
- Şu'ûrî, H. (2019). *Lisânu 'l-Acem Ferheng-i Şu'ûrî*. Ozan Yılmaz (Haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Şükûn, Z. (1984). *Farsça-Türkçe Lûgat Gencinei Güftâr Ferhengi Ziya*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tebrîzî, M. H. (1251). *Tibyân-i Nâfi' der Terceme-yi Burhân-ı Kâti*. Ahmed Âsım (Trc.). İstanbul: Matba'a-yı Âmire.
- Tekin, T. (1997). Eş anlamlılık ve kullanış. *Türkoloji Eleştirileri*. İstanbul: Simurg.

Tietze, A. (2002). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati Cilt 1 A-E*. İstanbul: Simurg.

Tietze, A. (2009). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati İkinci Cilt F-J*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Tietze, A. (2018). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati Beşinci Cilt M-N*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Toven, M. B. (2015). *Yeni Türkçe Lügat*. Abdülkadir Hayber (Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ünaydın, R. E. (1985). *Diyorlar ki*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.